

Tézy na štátne skúšky zo slovenského jazyka

1. stupeň vysokoškolského štúdia – Bc.

Študijný odbor: 1.1.1. učiteľstvo akademických predmetov

Základy jazykovedy a verbálna komunikácia

Jazykoveda v systéme vied. Charakteristika a povaha jazykového systému. Inojazykové vplyvy na prirodzený jazyk. Jazykový znak. Normy v jazyku. Funkcie jazyka. Kultúra spisovného jazyka, prístupy ku kultivovaniu jazyka. Jazyk ako hodnota. Základné jazykovedné disciplíny. Hlavné lingvistické smery 19. a 20. storočia, moderné metodologické prístupy k jazyku a lingvistike. Jazyková komunikácia – pojem, podstata, participanti. Kultúra vyjadrovania. Komunikačné normy. Princípy a predpoklady úspešnej komunikácie. Komunikačný prístup k spisovnému jazyku. Komunikačné stratégie, komunikačný zámer, ciele komunikácie. Komunikačné sféry, komunikačný šum, komunikačné bariéry. Efektívna komunikácia. Komunikačný kontext. Pragmatický obrat v jazykovede – podstata, význam pre teóriu a komunikačnú prax. Konverzácia, konverzačné maximy. Verbálne a neverbálne kódové systavy. Aktívne a reflexívne počúvanie. Ústny a písomný prejav, zmiešané formy komunikácie.

Fonetika a fonológia

Základná jednotka jazyka/reči – fonéma/hláska: vymedzenie, vlastnosti. Kritériá členenia a klasifikácia slovenských hlások (samohlásky a dvojhlasý, spoluhlásky), varianty hlások. Intonačné prostriedky slovenčiny – podstata, členenie, spolupráca a význam v živej hovorenej reči. Ortoepické charakteristiky a zásady uplatňované v slovenčine. Neutralizácie – ich systémové uplatňovanie v kultivovanom texte. Funkčné uplatňovanie zvukových prostriedkov v texte a rečová kultúra. Chyby výslovnosti v rečovej praxi a v školách. Moderné metódy vo výskumoch ústnej komunikácie.

Lexikológia

Pomenovanie – obsah – význam – pojem: stupeň podobnosti/odlišnosti. Morfematická štruktúra slova, slovotvorná štruktúra slova. Dynamické tendencie v jazyku, sémantické procesy a tendencie. Napätie medzi obsahom a formou – synonymia, polysémia, homonymia, antonymia. Frazeológia – vymedzenie v systéme jazykovedných disciplín, základná frazeologická jednotka, základné triedenie frazeologických jednotiek.

Morfológia

Morfologický typ slovenčiny. Morfologické kategórie – pojem, podstata, vymedzenie, štruktúra, vzťahy a súvislosti. Gramatické tvary. Slovné druhy – vymedzenie, klasifikácia. Vzťahy medzi slovnými druhmi a vetnými členmi. Dynamické tendencie v slovenskej morfológii. Normatívne diela spisovnej slovenčiny.

Syntax

Syntax a jej vnútorná štruktúra. Syntagma. Formálna stránka a štruktúra syntagmiem. Obsahové a gramatické vzťahy v syntagmách. Hlavné a vedľajšie vetné členy. Sémantická a gramatická charakteristika vetných členov. Morfologické prostriedky, vzťahy a spôsoby spojenia členov do syntagmy. Veta – pojem, podstata, druhy viet podľa zloženia, členitosti, vlastností gramatického jadra. Súvetie. Parataxa a hypotaxa. Koordinácia a subordinácia. Formálne, obsahové a gramatické spájacie prostriedky. Základné pojmy nadvetnej syntaxe v systémovom prepojení. Aktuálne členenie výpovede a význam/zmysel komunikátu.

Slavistika, staroslovienčina, dejiny spisovného jazyka

Vedecké metódy skúmania a rekonštruovania jazykového systému slovanských jazykov. Praslovančina. Samohlásková sústava praslovančiny, vznik jerov a nosoviek, metatéza likvid, zákon otvorenosti slabík. Spoluhlásková sústava praslovančiny. Palatalizácia velár. Gramatická stavba praslovančiny a praslovanská slovná zásoba. Vznik staroslovienčiny. Staroslovienska literárna tvorba v 9. – 11. storočí. Vznik slovanského písma. Morfológia staroslovienčiny. Charakteristika staroslovienskej slovnej zásoby. Vplyv cudzích jazykov na stavbu slovnej zásoby staroslovienčiny. Základné vývinové línie v dejinách spisovného jazyka vo vnútornej premenlivosti a vzťahoch. Veľkomoravské obdobie. Obdobie 10. – 15. storočia. Kultúrne jazyky v slovenskej národnosti v 16.–18. storočí. Bernolákovské obdobie. Štúrovské obdobie. Matičné a martinské obdobie. Obdobie od roku 1918 po súčasnosť.